

wat Gods Woord over de onvrijheid van den zondaar zegt.

Toch beroept men zich ten gunste van het determinisme ook op den Bijbel; worden LUTHER en CALVIJN als aanhangers van dat stelsel opgeroepen ¹¹¹).

Mr. DOMELA NIEUWENHUIS verklaart, dat de vereenigbaarheid van vergelding met absoluut determinisme zelfs voor geen twijfel vatbaar is, en vervolgt dan: „Trouwens de apostel Paulus huldigde in zijn 13^{den} brief aan de Romeinen uitdrukkelijk het vergeldingsbeginsel der Overheidsstraf.” ¹¹²) Dat in het 13de hoofdstuk van den Brief aan de Romeinen de vergelding geleerd wordt, is moeilijk te loochenen, maar predikt Gods Woord ook het determinisme? In het verband der woorden ligt dit; zóó alleen heeft het beroep op den Apostel Paulus ten betooge, dat vergelding en determinisme saam kunnen gaan, beteekenis. Echter spreekt zich Mr. DOMELA NIEUWENHUIS elders juist als tegenstander van het determinisme uit ¹¹³). Hier is, naar mij voorkomt, verwarring.

Eenigszins uitvoerig bespreekt VON BÜLOW het verband tusschen determinisme en Christelijke waarheid, dat hij aanneemt.

Hij onderscheidt tusschen vrijheid van wil en causaliteit van de wilshandeling. Een en ander neemt hij aan: de wil is vrij; de wilsdaad gedetermineerd; en dit laatste meent hij ook te vinden bij AUGUSTINUS, LUTHER, zelfs in Gods Woord.

Wat beteekent echter de wilsvrijheid bij VON BÜLOW? „Frei ist der Wille des Menschen”, zoo luidt het antwoord, „wenn er nicht äusserem Zwange unterworfen ist, wenn der Mensch so handelt, wie es seinem Charakter, seinem inneren Wesen entspricht.”

Het zij zoo. Maar die vrijheid sluit niet uit de onvrijheid, welke de H. Schrift leert, en deze is weer niet de onvrijheid van het determinisme.

Zeker bestaat de zedelijke vrijheid niet in het kunnen doen van kwaad zoowel als goed.

Maar de vrijheid dient in verband te worden gebracht met den oorspronkelijken aanleg, en hierin — dit ziet VON BÜLOW voorbij — kwam door de zonde verandering. De eerste mensch is geschapen in ware gerechtigheid en heiligheid; geen element was in hem, dat streed met zijne bestemming. Door den val